

نظام‌سازی حقوقی‌اخلاقی امام‌رضا(ع) برای جامعه

غلام‌رضا نبی‌اسدی
(روزنامه‌نگار)

جامعه به ساختارهای حقوقی می‌تواند از «حق» حراست کند؛ البته حقوقی که مستظهر به وحی و کلام معصوم^(ع) باشد. بیان صریح معصوم هم تبیین‌کننده آن باشد. با این نگاه می‌توان گفت حقوق در نظام تربیتی رضوی فقط جنبه‌حق‌های مصطلح‌که در رژیم‌های حقوقی در ماده و تبصره بدان می‌پردازند، ندارد. حتی فقط ناظر به جنبه‌های فقهی هم نیست. حق‌هایی که امام‌رضا^(ع) سیاهه می‌فرمایند، فهرستی است که برای روشنی زندگی، تنظیم شده است. تنها فیزیکال هم نیست که بشود در هیئت «ابزار» تصویرسازی کرد. «ابراز»ی هم هست و قبل از گفتار نیز البته در

بستر پندار رشد یافته است.

چنان‌که در کلام تبیینی حضرت رضا^(ع) می‌خوانیم: «ازجمله حقوق مؤمن بر مؤمن، این است که در دل، او را دوست بدارد. با مالش به او کمک برساند. او را دربرابر کسی که به وی ستم کند، یاری دهد. اگر مسلمانان غنیمت و خراجی داشتند و او غایب بود، سهم او را برایش بگیرد. هرگاه درگذشت، تا قیبرش او را تشییع کند. به او ستم نکند. باو دغلی نکند. به او خیانت نکند. او را وانگذارد. از او غیبت نکند. دروغگویش نشمارد». محبت قلبی اولین قدم است در احقاق این حقوق. این را هم باید به «مودت» ارتقا داد. توجه داریم که واژه مودت که از کلمه عربی «ود» گرفته شده است، نوعی احساس عاطفی شدیدانسان است. آن‌هم تنها به اشخاص نه اشیا. در یک ارتباط دوسویه هم شکل می‌گیرد. این هم برای بهتر کردن حال جامعه، خیلی بیشتر از محبت مؤثر است؛ چه محبت را به سکه‌ای مانند می‌کنند که می‌تواند یک رو داشته باشد. می‌تواند یک ابراز حال بی‌پاسخ باشد اما مودت به همان قاعده «کاسه جایی رود که قدح بازآید» سلام را با علیکی پرپهرتر پاسخ می‌گوید. این هم دادوستد دوست داشتن را تکثیر می‌کند. از فراوانی خُلقی چنین، خُلقی توشه برمی‌گیرند. همین هم بستر را برای حق دوم فراهم می‌کند: «مواسات». معلوم است تا مودت حاصل نشود، مواسات نمی‌تواند درختی پرریشه و شاخه شود که سایه و میوه خود را به دیگران ببخشد. «یاری در برابر ظلم» هم زمانی محقق می‌شود که مودت و مواسات، غیرت برادری را در بازی افراد به فراوانی برساند تا فوران آن، ظالم را دست و سر و کمر بشکند.

همین اهتمام است که در حضور و به‌ویژه غیاب، نگهداری حشش را چون واجبی مسلم در فکر و ذهن مؤمن رضوی حک می‌کند تا به حکم آن در نبودنش هم حافظ حقوق و منافع او باشد، به‌گونه‌ای‌که حتی مرگ هم نتواند میانشان فاصله اندازد؛ چه زیارت قبر اموات در شمار همان حقوقی است که امام‌رضا^(ع) تحریر و تبیین می‌فرماید. به واقع انسان تربیت شده در مکتب رضوی، انسان نسبت به دیگر آحاد جامعه در برابر موضوعاتی چون ظلم و غش و دغل کاری و خیانت و رهاکردگی و غیبت و تکذیب و... «موضع» نفی و«لا» دارد. با لا دربرابر این رفتارها، یقین عملی خود را به «لا»ی محوری که نفی هرچه غیر خداست، تجلی عملی می‌بخشد. کسی که به «لا» در برابر اله‌ها رسیده باشد، رفتارش از هرآنچه با خواست حضرت «الله» ناساز باشد، ناسازگار می‌شود.

بردار و بخوان

راز آن بوی شگفت

فریبا کلهر در کتاب «راز آن بوی شگفت»، داستانی را براساس زندگی حضرت علی‌بن موسی‌الرضا^(ع) نوشته است و با زبانی روان و شیوا، زندگی آن حضرت را برای مخاطبان نوجوان خود روایت می‌کند.

امام رضا^(ع)، ۱۱۱ذی قعده ۱۴۸هجری قمری، مصادف با ۲۹دسامبر ۷۶۵میلادی متولد شد و روز آخر صفر ۲۴۳هجری قمری مصادف با ۵سپتامبر ۸۱۸میلادی به شهادت رسید. این امام بزرگوار، فرزند امام موسی‌بن جعفر^(ع) و نجمه‌خاتون و از نسل حضرت محمد^(ص) است که بعد از پدرش، امام موسی‌کاظم^(ع) و پیش از پسرش، امام محمدتقی، به کار سامان‌دهی امور جامعه اسلامی و مسلمانان مشغول بوده است. زندگی امام‌رضا^(ع) هم‌زمان بود با حکومت عباسی و سه نفر از خلفای عباسی، یعنی هارون الرشید، امین و مأمون. اودر این دوران با مشکلاتی ازجمله جنگ‌های داخلی و شورش‌های بی‌دربی روبه‌رو بود. زمانی که مأمون به خلافت رسید، تصمیم گرفت امام‌رضا^(ع) را هم در امور حکومتی دخیل کند. امام این مقام را نپذیرفت اما به‌سوی دربار او به راه افتاد. درباره نحوه شهادت ایشان، در منابع اهل سنت و شیعه اختلاف وجود دارد. شیعیان، مأمون را مسئول مستقیم شهادت امام‌رضا^(ع) می‌دانند و اهل سنت معتقدند که امام بر اثر مسمومیت با زهر از دنیا رفته است. به‌هرحال در محل مدفن حضرت، بعدا حرمی ساخته شد که همیشه به روی عاشقان ایشان باز است.

کتاب«رازآن بوی شگفت»،نوشته فریباکلهردر ۱۴۰صفحه، در قطع خشتی رانتشارات به‌نشر در سال ۱۴۰۰به چاپ نهم رساند.

نسخه صوتی

کتاب صوتی راز آن بوی شگفت نیز با صدای «سمانه هادی» دردسترس عموم است. «راز آن بوی شگفت» در سال ۱۳۹۷به‌عنوان اثر برگزیده جشنواره کتاب سال رضوی انتخاب شد.

فریبا کلهر، رمان‌نویس و نویسنده ادبیات کودک و نوجوان است که فعالیت خود را از دهه۶۰ با کمک مصطفی رحمان‌دوست و با حضور در مجله‌های رشد، در حیطه ادبیات داستانی کودک و نوجوان آغاز کرده و تألیفات زیادی نیز در این حوزه از خود برجای گذاشته است. او حدود سی‌ده سال، از بدو تأسیس سروش کودکان تا سال‌های ۱۳۸۲ سمت‌سردبیری ماهنامه سروش کودکان را برعهده‌داشت ویاویژه‌نامه کودکان روزنامه همشهری همکاری می‌کرد. «اینجا ایران است»، مجموعه «با علی، یا علی»، «چه عیبی داره؟»، «دو چرخه وپرنده» و «باران بخوا، باران» جزو آثار کلهر است.

برشی از کتاب

«ابر دوسه روزی بود که به آسمان شهر مدینه رسیده، بر فراز نخلستان‌ها قدم زده بود. سایه‌اش را روی بام‌های خاک‌آلود شهر انداخته بود و گاهی جلوی خورشید را گرفته بود تا سایه‌ای باشد برای مردان خسته وعرق‌کرده‌ای که از نخلستان‌ها برمی‌گشتند. ابر یک جا نمی‌ماند. همیشه در حرکت بود. همه جای شهر را دیده بود و می‌خواست از فراز شهر مدینه بگذرد که اتفاقی او را ماندگار کرد.

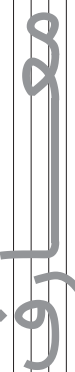
مردی سوار بر الاغی خاکستری، از کوچه‌های شهر مدینه می‌گذشت. لباسی سرتاسر سفید بر تن داشت و بلندی دستارش تا روی سینه می‌رسید.

مرد سفیدپوش، سرش را بلند کرد و نگاهی به ابر انداخت. ابر به نظرش رسید که مرد سفیدپوش به او لبخند زده است. پس جواب لبخند او را داد. مرد دوباره ابر را نگاه کرد. این بار به نظر ابر رسید که مرد سفیدپوش با او حرف زده است. اما چه حرفی؟»

شهرانه نیوز
شماره ۲۳۳
۵ دی‌ماه ۱۳۹۵
خبر: ۱۳۳۲

۱۴

مروری بر دستاوردهای معنوی زیارت خانه خدا و راهکارهایی برای حفظ و پاسداشت آن‌ها

حج؛ سفری بهشتی

حمیده ذاکری| حج سفری آسمانی است که مقصد نهایی‌اش بهشت است؛ جنتی که پاداش زائران خانه خدا و حج‌گزارانش است؛ حاجبانی که پس از پایان یافتن حج بنا بر روایات نه‌تنها خدا تمام گناهانشان را بخشیده که آثار این گناهان از وجودشان نیز پاک شده است و تولدی دوباره یافته‌اند. «هنگامی که بنده مؤمن برای انجام دادن عمل حج از خانه‌اش خارج می‌شود، به ازای هر قدمی که خودش برمی‌دارد و به ازای هر قدمی که مرکبش برمی‌دارد، خداوند حسنه‌ای برای او می‌نویسد و گناهی از او پاک می‌کند و او را درجه‌ای بالاتر می‌برد. پس آن‌گاه که در عرفات وقوف می‌کند، حتی اگر گناهان او به تعداد [ذات] خاک‌ها باشد، آن‌گونه که از مادرش متولد شده بود، بازمی‌گردد. پس خداوند به او می‌فرماید، عمل خود را از نو آغاز کن!». (مجلسی، ۱۴۳ق، ج ۹۶، ص ۳۱۵). تولدی دوباره به‌همراه عهدی نو با پروردگار همچون گنجی گران‌بهاست، گنجی که حاجیان از حج با خود آورده‌اند و لازم است از این پس از آن مراقبت و نگهداری کنند. در حدیثی از امام صادق^(ع) می‌خوانیم: «او چون اعمالش به پایان رسید [بر شرط‌هایی که در حج با خدا بسته‌ای و بر وفای به عهدی که با پروردگارت داری و بر خود واجب کرده‌ای، تا روز قیامت استقامت کن!؛ (جعفر بن محمد، ۱۴۰ق، ص ۴۹). بدون شک مسافران این سفر ملکوتی اگر به زندگی گذشته خود بازگردند و صیانت از این تولد دوباره را مد‌نظری قرار ندهند، نمی‌توانند از نتایج عظیم حج به‌صورت طولانی مدت بهره‌مند شوند. برای وفای به عهدی که با پروردگار بسته‌اند و همچنین مراقبت از پاداش معنوی حج، راهکارهایی توصیه شده است که در ادامه با هم مرور می‌کنیم.

دستاوردهای عظیم حج را بشناسیم

مطالعه درباره دستاوردهای معنوی سفر حج و پاداشی که نصیب ما خواهد شد، می‌تواند ما را به حفاظت از آن دستاوردها ترغیب و تشویق کند. تصور کنید الماسی گران‌بها را به دست کودکی خرد بسپاریم، طبیعی است که او طفلی ناآگاه است و جایگاه این شیء گران‌بها را نمی‌داند و چه بسا بر اثر بازی آن را از دست بدهد. حال حکایت ماست که اگر از دستاوردها و ثمرهای حج ابراهیمی ناآگاه باشیم، خدای نکرده ممکن است بر اثر بی‌توجهی یا غفلت، آن‌ها را از دست بدهیم.

تُرک دنیا را تمرین کنیم

حاجی برای سفر حج وصیت می‌نویسد و با ترک دنیا و اهل و عیال بار سفر به سمت ملاقات پروردگار می‌بندد. در ایام حج و انجام اعمال آن، او سفرکرده‌ای است که گویی به‌کلی از دنیا جدا شده است. لباس و همسر و فرزند و همه چیز را رها کرده و چون خسی در میقات در جست‌وجوی حق است. این تمرینی است در محدوده‌ای معین برای او تا ترک دنیا و سفر به‌سوی پروردگار را بیاموزد، تمرینی که اگر در ادامه رها نشود و تکرار شود، می‌تواند از دستاوردهای حج و پاداشی که خداوند به او عطا کرده است، مراقبت کند.

منزلت اجتماعی‌مان را رعایت کنیم

حج عبادتی صرف‌افردی نیست و جنبه اجتماعی نیز دارد، به همین دلیل در هر دو بعد فردی و اجتماعی اثرگذار است. همان‌طور که می‌دانیم، آن که حج رفته و این سفر معنوی را تجربه کرده است، در بین مردم نیز دارای شأن و منزلتی می‌شود. آن که از این سفر بازگشته است، باید با توجه به دستاوردهای معنوی و همچنین اجتماعی حج به رفتار و اعمال خود دقت کند.

بهشت ابدی را با لذت فانی معامله نکنیم

شرح دادیم که مقصد و محصول نهایی سفر حج، بهشت و رضوان ابدی است؛ رضوانی که نباید بر اثر توقف کوتاه در دنیای فانی، آن را از دست بدهیم. به فرموده امام علی^(ع): «سعادت‌مندترین مردم، شخصی است که لذت فانی را برای رسیدن به لذت ماندگار، ترک کند» (آمدی، ۱۴۱ق، ص ۲۰۶).

قلیلمان را محل محبت خدا و اهل بیت^(ع) قرار دهیم

در آیه ۷ سوره حجرات می‌خوانیم: «و بدانید رسول خدا در میان شماست که اگر در بسیاری از امور رأی شما را پیروی کند، خود به رنج و زحمت می‌افتد و لیکن خدا مقام ایمان را محبوب شما گردانید و در دل هایتان نیکو بیاراست و کفر و فسق و معصیت را زشت و منفور در نظرتان ساخت. اینان به حقیقت اهل صواب و هدایتند». به اعتقاد مفسران، خداوند متعال برای رشد و هدایت ما و دوری از گناه، چند نشانه برایمان قرار داده است؛ نخست اینکه باید از پیامبر^(ص) و اهل بیت^(ع) پیروی کنیم و بعد اینکه در دلی که محبت خدا و اهل بیت^(ع) قرار گرفته باشد، نفرت از گناهان هم رقم می‌خورد. در نتیجه لازم است ما پس از این سفر روحانی، خود را به محبت خدا و اهل بیت^(ع) پیوند بزنیم و این‌گونه قلب‌هایمان بیم‌کنند تا به سمت معاصی تمایل پیدا نکنیم.

از رسول خدا^(ص) سرمشق بگیریم

در پایان اگر به شیوه رسول خدا^(ص) عمل کنیم، امید است که مسیری امن برای مراقبت از دستاوردهای معنوی حج برای خودمان بسازیم. ایشان در روایتی مفصل، ۱۰ شرط برای توبه حقیقی بیان می‌کنند. مطالعه این ۱۰ شرط به ما کمک می‌کند پس از اینکه مشمول غفران پروردگار قرار گرفتیم و بخشیده شدیم، آثار و برکات آن را حفظ و از گناه و معصیت دوری کنیم. ایشان در بخشی از این روایت می‌فرمایند: «فردی که توبه کند، ولی به عبادتش اضافه نشود، او توبه نکرده است. هرگاه فردی توبه کند ولی در لباس او تغییری داده نشود، بازهم توبه نکرده است. در صورتی که شخصی توبه کند، ولی در مسائل اجتماعی روابط قبلی خود را با افراد فاسد همچنان ادامه دهد، گویا اصلاً توبه نکرده است. اگر فردی توبه کند، ولی در نشست‌وبرخاست‌ها و دعوت‌ها و پذیرایی‌های او چهره اسلامی مشاهده نشود، بازهم توبه او اساسی نیست. کسی که توبه کند، ولی در مسائل خانوادگی و زناشویی تغییری نداشته باشد، بازهم توبه نکرده است. کسی که توبه کند، ولی در حالات روحی و فکری و قلبی و برخورد‌های اجتماعی او تغییری حاصل نشود و به‌جای راضی کردن خدا به فکر راضی کردن این و آن باشد و تکبر و حسادت و بخل و ریا را کنار نگذارد و انگیزه‌ها و هدف‌های مادی خود را به قصد قربت و اخلاص تبدیل نکند، بازهم توبه او ریشه و اساس ندارد. هرگاه کسی توبه کند، ولی از خیال‌پردازی‌ها و آرزوهای دورودراز خویش دست برندارد و زیانش را از انواع همت‌ها و دروغ‌ها و غیبت‌ها و نیش‌ها و سوگندهای ناجبا و گواهی دادن‌های ناروا و ناسازها و شایعه‌سازی‌ها و پایه‌گذاری‌ها و سخن‌چینی‌ها و... باز ندارد، او هم در حقیقت توبه نکرده است.» (جامع‌الخبار، ص ۸۷).